

- Presinszky Károly 2004. A nagyhindi illabialitás változásai. *Magyar Nyelvjárások* 42: 41–50.
- Presinszky Károly 2005. Nyelvjárástörténeti észrevételek Nagyhind és Kupuszina családnevei alapján. In Vörös Ferenc szerk. *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 224: 115–118.
- Presinszky Károly 2006a. A nagyhindi családnevek illabialitásáról. In Vörös Ferenc szerk. *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán. 2005. június 2–4*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 225: 125–133.
- Presinszky Károly 2006b. Változások a nagyhindi nyelvjárás magánhangzórendszerében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 8/3: 183–189.
- Sándor Anna 1993. *A koloni lyukas himzés szakszókincse*. Budapest: ELTE Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke – MTA Nyelvtudományi Intézete.
- Sándor Anna 2000. *Anyanyelvhasználat és kétnyelvűség egy kisebbségi magyar beszélőkörében, Kolonban*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
- Sándor Anna 2004. *A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
- Silling István 2004. A kupuszinai nyelvjárás fonémaállományának állapotváltozási jellemzői. In Papp György szerk. *Mi ilyen nyelvben élünk. Nyelvszociológiai és korpuszvizsgálati tanulmányok*. Szabadka: Magyarországi Tudományos Társaság: 79–116.
- Silling István 2007. *A kupuszinai nyelvjárás és szótára*. Budapest: Loisir Kiadó.
- Szabó József 1986. *A nagykovácsi nyelvjárás*. Szekszárd: Béri Balog Ádám Megyei Múzeum.
- Tátrai Patrik 2005. A Nyitrai járás etnikai földrajza. *Földrajzi Értesítő*. 54/3: 317–344.
- Zelliger Erzsébet 1988. Településtörténeti kérdések a szóföldrajz tükrében. In Kiss Jenő – Szűcs László szerk. 1988. *A magyar nyelv rétegződése I–II*. Budapest: Akadémiai Kiadó: 1029–1040.
- Zelliger Erzsébet 2007. Nyelvi változások nyelvatlaszok tükrében. In Hoffmann István – Juhász Dezső szerk. *Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.)* Debrecen – Budapest: Nemzetközi Magyarországtudományi Társaság: 219–228.

Bevezetés

A dialektológia és szociolingvisztika összefonódása a mai magyar nyelv területi változatainak megismerésében kulcsfontosságúnak bizonyul. Kiss Jenő megfogalmazása szerint a dialektológia szociologizálásának, a szociolingvisztikai szemlélet térhódításának nemcsak a módszerbeli gazdagodás, hanem a tematikabővülés is természetes következménye volt. A területi nyelvváltozatokat leíró szempontból vizsgáló nyelvészeti diszciplína feladatköre a regionális nyelvhasználat társadalmi beágyazottságának elemzésével bővült. Így alakult ki a dialektológia kettős feladata (Kiss 1999: 419).

E kettős feladatot számos vizsgálat tűzte ki céljául. Megjelentek a magyarországi regionális nyelvváltozatok rendszerével, változásaival foglalkozó munkák (vö. Szabó 1986, Kiss 1990, Guttmann 1992, Bokor 1995, Kontra 2003, stb.), valamint a kisebbségi nyelvhasználat jegyeit elemző művek (vö. Bartha 1993, Csernicskó 1998, Göncz 1999, Lanstyák 2000, Borbély 2001, stb.). Az eddigi szlovákiai magyar dialektológiai kutatások foglalkoztak a nyelvjárások strukturális vizsgálatával (vö. Danczi 1939, Arany 1944); folytattak nyelvjárási lexikológiai vizsgálatokat (vö. Csáky 1988, Cs. Nagy 2003, Gágyor 2004); megszületett az első felvidéki magyar nyelvjárási atlasz (Sándor 2004). Szemléletmódjában a legkorszerűbb és legnagyobb jelentőségű Sándor Anna munkája lett (Sándor 2000).

A nagyhindi magyar nyelvjárás és nyelvhasználat címet viselő disszertáció a felsorolt szociodialektológiai kutatások sorát kívánja gazdagítani, a fent említett kettős feladatot szem előtt tartva. A doktori dolgozat témája: 1. a nagyhindi nyelvjárás mai rendszere, illetőleg tetten érhető diakrón és szinkrón változásai; 2. a nagyhindi magyar kisebbségi beszélőkörök mai nyelvhasználata, a kétnyelvűségi- és nyelvcserhelyzet nyelvi következményei.

Nagyhind nyelvjárása elsősorban *A magyar nyelvjárások atlaszának* kutatómunkálatai óta vált ismertté a dialektológiai szakirodalomban. A nyelvátlasz próbagyűjtéseit végezve figyeltek föl az illabialitás sajátos megnyilvánulására Nagyhinden (Bárczi 1947).

A néprajzi publikációk között található egy versközlés Nagyhindről (Manga 1942), ill. egy kevésbé ismert tájszógyűjtemény 1904-ből a Nyitra-vidékről, melyben nagyhindi adatok is találhatók (Atovich 1904).

A vizsgált nyelvjárás eddigi legbővebb forrásának *A magyar nyelvjárások atlaszát* tekinthetjük (MNYA.), melynek egyik kutatópontja volt Nagyhind (Csz 5.). A további publikációk a nyelvátlasz adatai alapján foglalkoznak a dialektussal. Benkő Loránd nyelvtörténeti vonatkozásokban tárgyalja a kapott adatokat (Benkő 1961), Imre Samu nyelvjárásai rendszerezésében a nyelvjárászigetek közt tárgyalja (Imre 1971).

A további kutatók a dialektus lehetséges kialakulásáról is közölnek gondolatokat (Deme – Imre 1975), sőt településtörténeti és szövegdrajzi kérdések vizsgálatába is bevonják Nagyhindet (Zelliger 1988). A *Magyar dialektológia* szintén foglalkozik Nagyhinnel, utalva a nyelvjárás nagyfokú változására (Kiss szerk. 2001).

A szlovákiai magyar nyelvészek közül Lanstyák István a történeti kontaktológia kapcsán tesz utalást a nyelvjárásra (Lanstyák 1988, 2003).

A nagyhindi nyelvhasználat mai állapotához a nemrégiben megjelent *A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza* (NyvA.) szolgáltat új adatokat (Sándor 2004), melyekből néhányat a MNYA. adataival vet össze Zelliger Erzsébet (2007).

A kupuszinai nyelvjárással foglalkozó újabb publikációk szintén megemlítik Nagyhindet (Csíkosné 2002, Silling 2004, 2007).

- Danczi Villebald 1939. *A kürti nyelvjárás hangtana, fonetikai és fonológiai vizsgálata*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 48.
- Deme László – Imre Samu szerk. 1975. *A magyar nyelvjárások atlaszának emléleti-módszertani kérdései*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Gágyor József 2004. *Tallósi tájszótár. I–II*. Pozsony: Madách–Pozonium.
- Göncz Lajos 1999. *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)*. Budapest – Újvidék: Osiris Kiadó – Forum Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Guttmann Miklós 1992. Összehasonlító szociolingvisztikai vizsgálat a paraszti gazdálkodás szókincsében. In Szabó Géza szerk. *Magyar dialektológia. Stilisztika* Szombathely: A BDTF Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai I: 19–33.
- Imre Samu 1971. *A mai magyar nyelvjárások rendszere*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Kiss Jenő 1990. *A mihályi nyelvjárás változásai 1889 és 1989 között*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 190.
- Kiss Jenő 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kiss Jenő 1999. A dialektológia kettős feladata és a nyelvföldrajz. *Magyar Nyelv* 95: 418–425.
- Kiss Jenő szerk. 2001. *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Kontra Miklós szerk. 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltozáskori Magyarországon*. Budapest: Osiris.
- Labov, William 1972. The Study of Language in its Social Context. In Pride, J. B. – Holmes, Janet *Sociolinguistics*. London: Penguin Books: 180–202.
- Lanstyák István 1988. Nyelvjárás, nyelvjárásziget, nyelvsziget. *Hét* 25/22: 11.
- Lanstyák István 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest – Pozsony: Osiris Kiadó – Kalligram Könyvkiadó – MTA Kisebbségkutató Műhely.
- Lanstyák István 2003. Végbement vagy elmaradt nyelvcserek nyelvi emlékei a magyar–szlovák nyelvhatáron. In: Kozma István – Papp Richárd szerk. *Etnikai kölcsönhatások és konfliktusok a Kárpát-medencében. Válogatás a Változások a Kárpát-medence etnikai tér- és identitás szerkezetében című konferencia előadásaiból*. Budapest: Gondolat Kiadói Kör – MTA Kisebbségkutató Intézet: 132–149.
- Manga János 1942. A nyári ünnepkör hagyományai a nyitramegyei Menyhén. *Néprajzi Értesítő* 34: 72–73.

a fiatal korosztályból csak kevesen tudnak magyarul, a többségi nyelvvaltozatnak nagy a tekintelye, az anyaországgal gyenge a kapcsolat, nincs a közösségnek önszervező ereje, a nagyhindi magyar nyelvvaltozat jövőjéről pesszimistán gondolkodnak, és a többség pozitív attitűdje, melyet a vizsgálat során tapasztaltunk, nem nyilvánul meg a felbukkanó nyelvhasználati konfliktusok kedvező megoldásában.

Szakirodalom

- Arany A. László 1944. *Kolon nyelvjárásának fonológiai rendszere*. Pozsony: Concordia.
- Atovich Ferenc 1904. Nyitra környékén élő magyarok nyelvéről. *Nyitramegyei Ellenőr* 3/17: 2-3.
- Balogh Lajos 1990. A táji nyelvvaltozatok kutatása. In Balogh Lajos – Kontra Miklós szerk. *Élőnyelvi tanulmányok*. Linguistica, Series A, Studia et Dissertationes, 3. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete: 84–97.
- Bárczi Géza szerk. 1947. *Mutatvány a magyar nyelvvaltozat próbagyűjtéseiből*. Budapest: Magyar Nyelvvaltozat Bizottság.
- Bartha Csilla 1993. Nyelvhasználat és generációk összefüggése a detroiti magyarban. *Hungarológia* 3: 40–51.
- Benkő Loránd 1961. Új módszerbeli lehetőségek a magyar nyelvjárástörténeti vizsgálatokban. *Magyar Nyelv* 57: 401–413.
- Bokor József 1995. *Regionális lexikológiai vizsgálatok a nyugati magyar nyelvterületen*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 203.
- Borbély Anna 2001. *Nyelvcseré*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya.
- Csáky Károly 1988. *A háziipar szakszókincse az Ipoly mentén*. Budapest: ELTE, Magyar Csoportnyelvi dolgozatok, 42.
- Cserniczkó István 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Intézet.
- Csikosné Eszrényi Éva 2002. Kupuszina és nagyhind nyelvjárás jellegzetességei. *Új Kép* 6/2: 9–10.
- Cs. Nagy Lajos 2003. *Lexikológiai vizsgálatok Medvesalján*. Komárom – Dunaszerdahely: Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó.

A disszertáció szerkezete

A doktori disszertáció öt, egymással szorosan összefüggő fő részből áll. Az **I. rész** a község történelmét, néprajzát, lakosságának számarányát, nemzetiség és anyanyelv szerinti megoszlását, felekezeti hovatartozását, valamint a nemek, korcsoportok és az iskolázottság mértékét, ill. a gazdasági ágazatok és foglalkozási csoportok szerinti megoszlását tekinti át. A **II. rész** a nyelvhasználati szintereket ismerteti. Azt vizsgálja, hogy az egyes nyelvhasználati szintereken mely nyelvek használatosak. A fejezet külön részletezi az informális és formális szinterek nyelvhasználatát. A **III. rész** a nagyhindi nyelvjárás történeti adatairól szól. A szakirodalom segítségével, ill. saját kutatásokkal szolgáltat adalékokat az illabialitás történetéről. E fejezet szól még Nagyhind és Kupuszina nyelvjárásának hasonlóságáról. Az értekezés **IV. része**, egyben a dolgozat legnagyobb terjedelmű fejezete a nagyhindi nyelvjárás jellemzését tartalmazza. A strukturális jellemzés mellett a nyelvjárás atlaszadatai alapján diakrón, a saját gyűjtés alapján pedig a szinkrón változásvizsgálat eredményeit közli. Az **V. rész** a nagyhindi magyar kisebbségi nyelvhasználat legaktuálisabb kérdését, a kétnyelvűség és nyelvcseré állapotát érinti. A vizsgálat ezt a kérdéskört attitűdvizsgálatokkal, szövegelemzésekkel közelíti meg.

A disszertáció kutatási módszerei és az adatközlők

Doktori disszertációm elkészítéséhez a tudományos kutatások alapelveit követve többféle gyűjtési módot és számos forrást használtam fel. Összegeztem a történeti, földrajzi, családtörténeti és néprajzi szakirodalomnak Nagyhindről szóló említéseit, levéltári gyűjtést végeztem, és felhasználtam a Szlovák Köztársaság Statisztikai Hivatalának adatait.

Kutatásaimat intenzívebbé téve 2004-től minden nyáron folyamatosan 3-4 hetet töltöttem Nagyhinden. Ezáltal sikerült adatközlőimet természetes élethelyzetekben, kommunikációs rendszerük megzavarása nélkül megfigyelnem, s igyekeztem elkerülni a megfigyelői paradoxon nem kívánatos következményeit (Labov 1972: 181). Nagyhindi tartózkodásaim alatt több órányi szöveget rögzítettem és titkos szövegfelvételeket is készítettem, melyeket az adatközlők megnevezése nélkül, a nem tudatosan közölt objektív és szubjektív nyelvi adatok (vö. Kiss 1995: 30), nyelvi attitűdök dokumentálása végett használtam fel. A részt vevő megfigyelés mellett szociolingvisztikai interjút is alkalmaztam, mely a privát nyelvhasználati szinterek jellemzéséhez szolgált. Munkám során kérdőíves gyűjtést is végeztem, mellyel a nyelvatlasz címszavainak mai használatát, továbbá a kétnyelvűséggel és nyelvcserevel kapcsolatos attitűdöket kutattam. Az adatközlők kiválasztásához a falu társadalmi rétegződését igyekeztem figyelembe venni (Balogh 1990: 84). A kérdőíves vizsgálatokba összesen 78 adatközlőt vontam be.

A doktori disszertáció kutatási eredményeit, megállapításait és következtetéseit az egyes fejezetekhez kapcsolódóan az alábbiakban lehet összefoglalni.

A történeti és demográfiai változások

1. Nagyhind községet az etnikai tér változásai többször érzékenyen érintették, ám a falu a 20. század közepéig megtartotta magyar többségét. A községet a nyelvhatár közvetlen közelsége jellemezte és jellemzi ma is. Nagyhind szomszédfalvai szlovákok, csak Kalászon keresztül kapcsolódik a Nyitra környéki magyar nyelvterülethez.

2. Nagyhind magyar lakossága 1945 után kezdett csökkenni. A rohamos nyelv- és nemzetiségváltás 1976-tól kezdődött,

Vélekedések a nyelvhasználatról és a nyelvcsereéről Nagyhinden

A nagyhindi magyar beszélőközösség társadalmi, demográfiai, nyelvválasztási és nyelvhasználati tényezőiből levonható sajnálatos következtetés, hogy a nyelvcsere befejezéshez közeledik Nagyhinden. A disszertáció utolsó része a nyelvcserefolyamatok egyik fontos tényezőjével, a nyelvi attitűdökkel foglalkozik. A vizsgálat remélhető újszerűségét az adja, hogy a nyelvcsere előrehaladott állapotában lévő magyar beszélőközösség és a vele együtt élő többségi szlovákság nyelvválasztási szokásait, a nyelvcserevel, nyelvekkel, nyelvváltozatokkal kapcsolatos kölcsönös attitűdjeit is vizsgálja. A felmérés legfontosabb tanulságai a következők:

1. A szlovák anyanyelvű adatközlők zöme a velük élő magyar kisebbség nyelvét passzívan birtokolja. A csoport fele önbevallás alapján képes egy-két szó erejéig magyarul kommunikálni, ám csak 20%-uk szól néha valamit magyarul.

2. A szlovák nyelv tekintélyét a többségi nyelv nyilvánvaló társadalmi presztízse mellett a helyi szlovák nyelvváltozat köznyelvhez nagyon közeli jellege is erősíti.

3. A nagyhindi magyar nyelvjárást sajátos területi változatnak tekinti az adatközlők zöme, és a többség pozitívan viszonyul hozzá. A magyar adatközlők főleg olyan közösségek nyelvét értékelik nagyobbra, ahol még több magyar él, és nem olyan erős a szlovák nyelv dominanciája.

4. A magyar nyelvet a szlovák válaszadók többsége az idősek nyelvének tekinti, nem lát benne kivétlenül, és érzelmileg is bizonyos szinten kötődik hozzá. Ezt az bizonyítja, hogy a szlovákok döntő része is sajnálná, ha kiveszne a nagyhindi magyar nyelvjárás.

A kapott adatok alapján a magyar nyelv megmaradását a közösségben több tényező is nehezíti:

A nagyhindi nyelvjárási jelenségek változásai

1. A nyelvjárási részlegek közül legnagyobb mértékűek a hangtani változások. Mindegyik tárgyalt tendencia közül leginkább a labialitás/illabialitás változott. A régebbi gyűjtésekhez viszonyítva a labiopalatális magánhangzók hiánya teljesen eltűnt. A labiális fonémák használata a legtöbb esetben a köznyelv szerint történik, és a köznyelvi illabiális fonémákkal szembeni labiális tendencia az újabb gyűjtések alkalmával erőteljesebben jelentkezett.

2. A nyelvjárás további jelenségeinek változásai kisebb mértékűek. Az *ĕ*-zés, *í*-zés, a szótagzáró *l* kiesése és a palatalizáció olyan markáns jelenségei a nyelvjárásnak, melyek széles körben használatosak és csupán néhány példában közelednek a köznyelvi megfelelőkhöz.

3. Néhány olyan jelenség is megfigyelhető, melynek változásai társadalmilag kötöttek. A kirívónak számító nyelvjárási jelenségeket főként a középkorú nyelvhasználók kerülnek.

4. A nyelvi változásokra a magyar köznyelv és a kontaktushelyzetből adódó szlovák nyelv van hatással. A kontaktushatás leginkább a szókészletbeli változásokban érezhető, de számos hangtani, alaktani és mondattani jelenség kialakulásában is szerepet játszik.

5. A közösség életében a magyar köznyelv használata igen csekély mértékű, ugyanis magyar iskola híján nincs lehetősége azt elsajátítani, csupán közvetve a médián keresztül, ill. elvétve idegenek által találkozik vele. Nyilvános szintereken a szlovák nyelv használata az általános.

6. Mai állapota alapján a nagyhindi nyelvjárás nem tekinthető nyelvjárászigetnek, ugyanis nyelvjárási jelenségei beilleszkednek a Nyitra-környéki magyar nyelvjárások rendszerébe.

amikor a községet közigazgatásilag összevonták a szomszédos szlovák Kishinddel. Megszűnt a magyar iskola, és a hivatalos ügyintézés nyelve is szlovákká vált. Ezek a kedvezőtlen intézkedések eredményezték a magyar nyelv visszaszorulását és a nyelvcsere felgyorsulását.

3. Nagyhind 350 lakosával a Nyitrai járás kisközségei közé tartozik. A lakosság háromnegyede szlovák nemzetiségű. A magyar anyanyelvűek negyede is szlovák nemzetiségűnek vallja magát. A magyar lakosság közel kétharmada 55 éven felüli, egyharmada középkorú, a fiatalok közül pedig már alig tud valaki magyarul.

A nagyhindi nyelvhasználati szinterek

1. A hivatalos népszámlálási adatok szerint a nagyhindi lakosság 34,86%-a magyar anyanyelvű. A nyelvhasználati szintereket elemezve megállapíthattuk, hogy egyik nyelvhasználati szintéren sem éri el a magyar nyelv kizárólagos használata ezt az arányt.

2. Informális nyelvhasználati szintéren, a nagyhindi családokban leginkább a szlovák nyelv használata a domináns. A 114 lakott háztartásból 57-ben csak szlovákul, 19-ben javarészt magyarul és 38 háztartásban vegyesen magyarul és szlovákul kommunikálnak. A 38 vegyes háztartás döntő többségében a fiatal és középkorú családtagok egymás között csak szlovákul beszélnek. A magyar nyelvet az egyik szülővel, ill. a családdal együtt élő idősebb családtaggal való kommunikáció során használják. A fiatal családtagok a vegyes háztartásokban is egymás között inkább szlovák nyelven beszélnek. Az egyedülálló magyar háztartásokat alkotó idős lakosok unokáikkal, dédunokáikkal szintén szlovákul beszélnek.

3. A hivatalos nyelvhasználati szinterek közül a Nagyhindi Községi Hivatalban a személyes szóbeli ügyintézés az ott dolgozó

alkalmazottak becslése szerint az esetek 70%-ában szlovák nyelven folyik, a maradék 30%-ban pedig magyar nyelven. A hivatal alkalmazottai magyar anyanyelvűek. Az írásbeli ügyintézés nyelve kizárólag szlovák.

Nagyhindnek 1976-tól nincs magyar alapiskolája. Jelenleg az 1–4. évfolyam szlovák nyelven, Kishinden látogatható. A helyi óvodában is csupán 1976 és 1978 között folyt magyar nyelven az oktatás. 1979-től kezdve 5 éven keresztül még voltak magyar foglalkozások, majd ezután teljesen szlovákká vált az óvodai foglalkozások nyelve. Jelenleg 14 gyermek jár a nagyhindi egynyelvű, szlovák óvodába.

A helyi római katolikus egyházközösséget szlovák anyanyelvű és nemzetiségű plébános vezeti. Az egyházi szertartások nyelve ma Nagyhinden javarészt szlovák. Hétköznap, ill. kéthavonta egyszer vasárnap vannak vegyes nyelvű szentmisék. Ezekben a hívek magyarul énekelnek, és az első olvasmány szól magyarul. A plébános magyarul olvassa fel a könyörgést, az evangéliumot és a felajánlási imát, a többi részt szlovákul mondja. A szentbeszédet minden szentmisén csak szlovákul hallgathatják a nagyhindi hívek.

A további nyelvhasználati színtereken is a szlovák nyelv használata a domináns.

A nagyhindi nyelvjárás történeti adatai

A nagyhindi nyelvjárás az illabialitás sajátos megnyilvánulásának egyik példája volt. E hangtani különlegesség vizsgálata több neves kutatót vonzott. Benkő Loránd nevéhez fűződik az egész témakör legmeghatározóbb értekezése (Benkő 1961), mely alapján a tiszta illabialitás jelensége (a labio-palatális *ö, ő, ü, ű* fonémák hiánya), valamint a nagyhindi és a kupuszini nyelvjárás genetikai összefüggései ismertté váltak a dialektológiai szakirodalom számára.

A további nyelvjárás rendszerezések is (Imre 1971, Kiss szerk. 2001) Benkő tanulmányából kiindulva tesznek megállapításokat, az újabb kutatások is ehhez mérten állapítják meg a labialitás terjedését Nagyhinden (Sándor 2004, Zelliger 2007). A sajátos illabialitás eredetéről is több elmélet született. A nagyatlasz gyűjtői a szlovák nyelvi hatást vagy belső nyelvi fejlődést valószínűsítenek (Deme – Imre 1975), a történeti kontaktológiai vizsgálatok pedig nyelvcsere eredményének tekintik a nagyhindi illabialitás kialakulását (Lanstyák 2003).

Az atlaszadatoktól korábbi nyelvi adatok, ill. történeti névtani kutatások alapján megállapítható, hogy:

a) A századforduló tájékán végzett gyűjtések adatai (Thurzó 1899, Szűcs 1904) arról tanúskodnak, hogy az illabialitás az egész Nyitra-vidéken erős volt, de sehol sem volt kizárólagos.

b) Az illabialitás a nagyhindi nyelvjárás korábbi példáiban is kimutatható (Atovich 1904), de a labiális hangok hiányát (az ún. tiszta illabialitás jelenségét) nem lehetséges segítségükkel bizonyítani.

c) A 18. században módosult a térség etnikai arculata, és a nyelvhatár is megváltozott. A településtörténeti adatok arról tanúskodnak, hogy Nagyhind lakossága egy időre vegyessé vált, majd újra döntően magyar lett. Ezek az adatok a nyelvjárás kialakulásáról szóló elméletek közül a szlovák nyelvi hatáson (ill. nyelvcsere) alapulókat teszik valószínűkké.

d) A nagyhindi illabialitás történeti vizsgálata névtani kutatások segítségével is lehetséges. A rendelkezésre álló adatok alapján azonban az illabiális tendencia kevésbé igazolható, mert kevés volt az olyan családnév, ragadvány- ill. földrajzi név, amely az illabialitás : labialitás szempontjából releváns lett volna. A történeti névtan segítségével megvizsgált kupuszini és nagyhindi családnevek közül 20 név mutatott egyezést. Ez főleg a településtörténet szempontjából fontos adalék.